

Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі

Трыццаць год існавання незалежнай Беларусі сталі плённымі для навуковых супрацоўнікаў ІМЭФ. Паступальная і выніковая навукова-даследчая праца акадэмічных фалькларыстаў ахапіла амаль усе сферы фальклорнай творчасці, пры заўважным дамінаванні ўвагі да класічных жанраў. Каляндарна-абрадавы цыкл і сёння па-ранейшаму застаецца ў фокусе даследчых інтарэсаў вядучых супрацоўнікаў Інстытута.

Працягнулася выданне шматтомнай фальклорнай серыі “*Беларуская народная творчасць*”: выдавалася Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук Беларусі – цяпер у складзе Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Усяго з 1970 г. выйшла 48 тамоў, прысвечаных розным жанрам беларускага фальклору (песням і абрадам каляндарнага і сямейнага цыклу, казкам, прымаўкам, выслоўям, прыпеўкам, пазаабрадавым песням).

У 1993 годзе выходзіць з друку слоўнік навуковай і народнай тэрміналогіі «*Усходнеславянскі фальклор*» (вынік сумеснай працы вучоных Беларусі, Расіі і Украіны) зроблена першая спроба стварэння зводу фалькларыстычных тэрмінаў і паняццяў, якія адносяцца да ўсіх відаў фальклору беларусаў, рускіх і украінцаў: славеснага, музычнага, гульнёвага, драматычнага, харэаграфічнага. Кампаратыўны падыход дазваляў у поўнай меры асэнсаваць генэзіс каляндарна-абрадавай творчасці, выявіць прыярытэты традыцыйнай культуры славян на жанравым, сюжэтна-вобразным і эстэтычным узроўнях. Прааналізавана тыпалагічнае падабенства каляндарна-абрадавай паэзіі беларусаў, рускіх, украінцаў, балгараў і іншых славянскіх народаў на ўзроўні сюжэтаў, вобразнай сістэмы, паэтыкі, што дало магчымасць рэальна прадставіць паэтычнае багацце традыцыйнай культуры славянскіх этнасаў, даследаваць чыннікі дэтэрмінаванасці тыпалагічнага адзінства і спецыфічнага адрознення каляндарна-абрадавага фальклору славян.

Пачатак XXI стагоддзя акадэмічныя фалькларысты адзначаны 6-томнай серыяй “**Беларускі фальклор: жанры, віды, паэтыка**”. Невыпадкава менавіта народнаму календару быў прысвечаны першы том серыі.

Пэўным падагульненнем атрыманых раней вынікаў ёсць прысвечаны каляндарнай абраднасці раздзел у серыйным выданні “**Беларусы**”. Таксама, 10-ы год стаў дастатковым для з’яўлення якасна новага погляду на каляндарна-абрадавую паэзію.

У 2001 г. спецыяльнай пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь фальклорная калекцыя аддзела славістыкі ІМЭФ НАНБ атрымала статус нацыянальнага здабытку.

Этнамузыказнаўцы Інстытута выдалі рэгіянальныя зборы беларускіх народных песень “Песні Беларускага Паазер’я” (1981 г.), “Песні Беларускага Палесся” (вып.1. 1983–1984 гг.); “Песні Беларускага Панямоння” (1998 г.); “Песні беларускага Падняпроўя” (1999 г.).

Практычна кожнае з заўважных святаў і абрадаў адлюстраваныя ў энцыклапедычных выданнях (Беларускі фальклор. Энцыклапедыя ў 2-х тамах. Том 2: Л – Я). Значная частка артыкулаў прысвечаная фалькларыстычнай

навуцы, яе гісторыі, асноўным тэндэнцыям развіцця, а таксама даследчыкам беларускага фальклору, яго збіральнікам і папулярызатарам. Матэрыялы размешчаны паводле алфавітнага прынцыпу. Каб лепш арыентавацца чытачу і пазбегнуць паўтораў, у выданні выкарыстана сістэма спасылак (набіраюцца курсівам). Выданне багата ілюстраванае чорна-белымі і каляровымі фотаздымкамі.

Энцыклапедыя "*Беларускі фальклор*" – калектыўная праца. У яе стварэнні ўдзельнічалі даследчыкі розных устаноў, у т.л. навуковыя супрацоўнікі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай АН Беларусі, выкладчыкі Беларускай акадэміі музыкі, Беларускай акадэміі мастацтваў, БДУ, Беларускага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка, Беларускага ўніверсітэта культуры і мастацтваў і інш. Вялікі ўклад у падрыхтоўку энцыклапедыі "*Беларускі фальклор*" унеслі доктар філалагічных навук А.С. Фядосік, кандыдат філалагічных навук І.К.Цішчанка.

Заканаммерным стала выданне энцыклапедычнага слоўніка "*Беларуская міфалогія*" (2004), дарэчы, падрыхтаванага калектывам энтузіястаў з розных устаноў і нават гарадоў па-за якім-небудзь інстытуалізаваным праектам або фінансаваннем. Слоўнікавыя артыкулы разам з чаканымі міфалагічнымі персанажамі і сакральнымі локуса прадставілі ўвесь дыяпазон рэалій, якія маюць семіятычны статус. Першае выданне адразу ж выклікала і чытацкае захапленне, і крытыку калег. Практычна з моманту выхаду кнігі пачаўся яе дадатак, дапрацоўка, і ў 2011 г. "*Міфалогія беларусаў*" выйшла ў новай рэдакцыі. Міфапаэтычная карціна свету этнасу апынулася прадстаўленай у амаль тысячы артыкулаў, якія тэматычна ўкладваюцца ў прыблізна пятнаццаць асноўных кодаў, якія парадкуюць яе ўнутраную структуру.

Якасна новую тэарэтычную планку даследаванням задае зборнік навуковых артыкулаў *«Беларускі фальклор: матэрыялы і даследаванні»*. Першае рэгулярнае выданне, прысвечанае фальклорным тэкстам і, шырэй, традыцыйнай духоўнай культуры беларусаў. Сярод актуальных задач – комплекснае вывучэнне народнай культуры: паэтычнага і праявічнага фальклору, музычнага мастацтва, міфалогіі, абрадавых практык, у тым ліку ў іх сучасных формах. Да друку прымаюцца арыгінальныя артыкулы і матэрыялы ў наступных рубрыкі: *«Даследаванні»*, *«Беларускі фальклорна-этналінгвістычны атлас»*, *«Беларускі фальклор у гістарычных дакументах»*, *«З рукапіснай фальклорнай спадчыны»*, *«Матэрыялы і вынікі палявых даследаванняў»*, *«Фальклор беларусаў замежжа»*, *«Агляды і рэцэнзіі»*, *«Юбілеі»*.

У зборніку друкуюцца ўнікальныя запісы, якія захоўваюцца ў Архіве аддзела фалькларыстыкі і культуры славянскіх народаў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Важнае месца адведзена матэрыялам экспедыцый у розныя раёны пражывання беларускага этнасу, у тым ліку за межамі краіны. Друкуюцца агляды і рэцэнзіі на найноўшыя выданні па беларускаму фальклору, хронікі канферэнцый па фалькларыстыцы і традыцыйнай народнай культуры, інтэрв'ю з вядомымі даследчыкамі. Выданне ўключана ў Пералік выданняў ВАК Беларусі. Галоўны

рэдактар: Таццяна Валодзіна, доктар філалагічных навук, дацэнт, загадчык аддзела фалькларыстыкі і культуры славянскіх народаў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Выдаецца з 2014 г. Выходзіць раз на год, на беларускай мове.